

Час змінювати стратегію

Великий обмін ув'язненими залишив осторонь білоруських політичних в'язнів. Демсили Білорусі мають пріоритизувати це питання.

Великий обмін ув'язненими між кількома країнами Заходу, Росією та Білоруссю залишив осторонь білоруських політичних в'язнів. В обмін потрапив тільки громадянин Німеччини Ріко Крігер, засуджений у Білорусі до смертної кари і помилуваний безпосередньо перед обміном. Ані громадянин США Юрій Зенкович, ані громадяни Литви та Польщі, ані Нобелівський лауреат Алесь Біляцький, ані символ білоруського протесту Марія Колесникова, яка 20 років прожила в Німеччині, не стали частиною цієї угоди.

Причиною цієї кричущої відсутності є не тільки традиційний пріоритет уваги до Росії на шкоду інтересам малих країн регіону, а й недостатні дипломатичні зусилля білоруських демократичних сил у питанні звільнення політичних в'язнів. Незважаючи на постійну риторiku про необхідність їхнього звільнення, позиція ядра білоруських демократичних сил дає мало прагматичних інструментів для вирішення питання. Як і раніше, ставка робиться на інструменти тиску і міжнародної ізоляції білоруського режиму, на позбавлення його міжнародного визнання, притягнення до міжнародно-правової відповідальності за порушення прав людини, обмеження дипломатичних контактів, розширення санкцій, включно з гармонізацією санкційного режиму з Росією. Дотримуючись таких рекомендацій, ЄС і США насправді мало що можуть зробити для того, щоб хоча б деякі з білоруських політичних в'язнів опинилися на волі.

Незважаючи на постійну риторiku про необхідність їхнього звільнення, позиція ядра білоруських

Загальна стратегія Офісу Світлани Тихановської та її Кабінету, яка спирається на те, що тиск Заходу обрушить політичний режим у Білорусі, не принесла бажаних результатів. Останніми роками можна спостерігати радше протилежні результати. Ресурси прихильників змін драматично

*демократичних сил дає
мало прагматичних
інструментів для
вирішення питання*

зменшилися, санкції не підірвали економічні ресурси режиму, підтримка режиму Лукашенка в країні, як свідчать опитування громадської думки, зросла, до міжнародної кримінальної відповідальності режим не притягли, підтримка демсил усередині країни скоротилася, режим зберіг міжнародно-правове визнання, а демсили не набули рівноцінного визнання.

Єдиним суттєвим ресурсом демократичних сил є міжнародний вплив, куди вписуються зустрічі на вищому рівні, стратегічний діалог зі США, формати інституційної співпраці з ЄС, Радою Європи, участь у конференціях високого рівня. Цей ресурс можна було б використати для пріоритизації питання звільнення політв'язнів у політиці Заходу щодо Білорусі. Однак непримиренна позиція наполягання на своїх вимогах, незважаючи на суттєву зміну ситуації з 2020 року, виключає демсили з будь-яких реальних політичних процесів. Не тільки великий обмін ув'язненими 1 серпня, а й обмін між Україною, Росією та Білоруссю 29 червня, коли з білоруської території повернули п'ятьох громадян України, не включав консультацій з білоруськими демократами.

*Білоруський політичний
режим шукає
можливості
прагматичних
контактів із Заходом,
відчуваючи тривожний
брак власної
суб'єктності*

Попри продовження конфронтаційної риторики, білоруський політичний режим шукає можливості прагматичних контактів із Заходом, відчуваючи тривожний брак власної суб'єктності. Хоча що режим володіє ефективними засобами контролю над ситуацією всередині Білорусі та має міжнародно-правове визнання, але він перебуває в ізоляції з боку всіх найближчих сусідів, крім Росії. Але й Росія аж ніяк не зміцнює суб'єктність режиму Лукашенка. Навпаки, з початком військової агресії Росія зробила його своїм сателітом. Уже в короткостроковій перспективі це створює для Лукашенка і його еліт вельми неприємну ситуацію, коли, програвши в Україні, Росія може залишити собі Білорусь як втішний приз.

Останнім часом режим шукає можливості вивернутися і повернути собі більшу самостійність різними способами. Сюди вписуються і його спроби втиснутися в можливі мирні переговори щодо України

з маневрами на кордоні, і бажання обіграти присутність Китаю в Білорусі зі вступом до ШОС і білорусько-китайськими навчаннями, і кадрові перестановки з поверненням умовних «технократів» замість умовних силовиків, і звільнення 18 політ'язнів, і впригування у великий обмін ув'язненими, і хід із запровадженням безвізового режиму для країн ЄС. Виживання режиму залежить від його визнання як окремого самостійного від Росії гравця, включеного в самостійні відносини з Україною, Заходом і Китаєм.

Така ситуація режиму Лукашенка створює можливості для точкового звільнення деяких груп політичних в'язнів, насамперед тих, які перебувають у складній гуманітарній ситуації. Якщо відмовитися від непримиренних умов, то в розпорядженні країн ЄС і США опиниться низка інструментів. Вони можуть включати відновлення повноцінних дипломатичних контактів на рівні послів, відновлення гуманітарних проектів технічної допомоги, відновлення пасажирського транспортного сполучення і навіть частковий перегляд санкційного режиму.

Режим явно готовий на форми прихованої дипломатії

Будь-які такі дії мають бути обумовлені процесом звільнення політичних в'язнів, хоча б з такими умовами, але не можуть бути виставлені публічно. Режим вкрай болісно сприймає будь-які публічні умови, але явно готовий на форми прихованої дипломатії. Демократичним силам також навряд чи доводиться розраховувати на прямі переговори з Лукашенком, але вони можуть сприяти або щонайменше не перешкоджати прийнятним для режиму західним переговорникам.

Потрібно визнати, що відновлення дипломатичних контактів і деяких елементів співпраці спричинить часткове визнання режиму де-факто, оскільки будь-які контакти – це вже визнання. Але насправді це ніяк не змінить поточну політичну реальність. Лукашенко не отримає більшого контролю над ситуацією в Білорусі, це не змінить результатів невизнання виборів 2020 року і не торкнеться суттєвих санкцій. Зрештою, незважаючи на військову агресію і фальсифікацію Путіним виборів у Росії, присутність європейських послів не надає йому більшої легітимності.

Демократичні сили також не втратять своїх можливостей міжнародного впливу та поточний рівень визнання, це не зменшить кількість їхніх прихильників у Білорусі. Скоріше, на цьому шляху

для них існує можливість повернутися в більш практичні форми відносин і домогтися осмислених результатів.

Час тверезо дивитися на речі та змінювати стратегію. Змінився не тільки стан справ у Білорусі, а й довший стратегічний горизонт. Навряд чи доводиться розраховувати на швидкі зміни, ми знову перебуваємо в ситуації довгострокових змін. Можливо, знадобиться 6-10 років, щоб ситуація зрушилася. І, як не парадоксально, і для режиму, і для прихильників змін вигідне одне й те саме – нова «відлига», зняття репресивного тиску, розширення свободи для цивільної діяльності, відновлення нормальних стосунків із сусідами в ЄС і з Україною. «Відлига» не означатиме перемоги ні для демократичних сил, ні для режиму, але ця ситуація вигідна для Білорусі.

*Наближення до
«відлиги» вимагає руху
сторін до діалогу, нехай і
через посередництво
західних країн*

Наближення до «відлиги» вимагає руху сторін до діалогу, нехай і через посередництво західних країн. На жаль, поки що ні та, ні інша сторона не готові відступити від своїх егоїстичних бажань. Утримується від більш прагматичних кроків назустріч і Захід. Заручниками стають політичні в'язні, які ні для кого не є пріоритетом.

Андрій Єгоров

Андрій Єгоров (Andrei Yehorau) – політичний експерт, експікер Координаційної ради Білорусі.

